

ДИТИНОЦЕНТРИЗМ ЯК СКЛАДОВА ФУНДАМЕНТУ МАЙБУТНЬОГО

Мельник О. В.

ВСТУП

Актуальність. В умовах воєнного стану очевидним є той факт, що збереження цінностей, які були проголошені в Конституції України, має величезне значення. На перший план виступає збереження здоров'я, честі та гідності людини. Цілеспрямованість держави в цьому аспекті є визначальним, оскільки фактично є лакмусом під час застосування найвищих загальнолюдських цінностей. Проголошення таких високих ідей та їх реальна реалізація не завжди співпадають. Так звані подвійні стандарти чи правила гри в тіні унеможливають або зводять нанівець намагання законодавця прозорими шляхами встановити зрозумілі прості стандарти. В цьому світлі категоричною та такою, що викликає посиленний суспільний інтерес є вимога збереження прав тих, хто в силу свого віку, ще повною мірою не здатен себе захищати, а саме – дітей. Для будь-якої сфери людського життя, особливо в умовах воєнного стану, коли затяжний процес війського протистояння здійснює потужний руйнівний вплив на психіку дитини зсередини, визначальним є політика держави в її спробі комплексного вирішення на всіх рівнях питань захисту дитини, збереження їх повноцінного психічного здоров'я, адже вони і є майбутні.

Ще в 312 році римський імператор Костянтин Великий після перемоги розмістив на своєму прапорі слова «in hoc signo vinces». В якійсь мірі, якщо алегорично висловлюватися і пам'ятати, що «цим прапором ти одержиш перемогу», то стає зрозумілим, що держава, яка в своїй основі збереження першочерговими завданнями визнає захист своїх дітей, має «прапор перемоги».

Науковці різних сфер посилено вивчають всі дотичні питання, що стосуються захисту дітей. Тісний взаємозв'язок всіх галузей права, психології та етики є надзвичайним. Неможливо перерахувати всіх вчених на теренах України, праці яких є актуальними сьогодні, їх значна кількість, проте серед них в своїх дослідженнях ми використовували доробки Джужи О.М., Козлової А.Г., Назимка Є.С., Нікітіної-Дудікової Г.Ю., Поповича М.В., Черноус Ю.М., Удалової Л.Д., Чернявського С.С. та ін.

І хоча *suum cuique*¹ та різні вчені бачать вирішення окремих питань своїми власними шляхами, враховуючи свій досвід в практичній діяльності, все ж варто констатувати, що більшість доробок поцілено на конструктивний діалог та об'єднання зусиль для загального результату. Про це ми зазначали раніше в своїх роботах з Поповичем М.В., зокрема, про інтегрований підхід, який має комплексний характер під час розгляду будь-яких питань щодо дитини у кримінальному провадженні та такий, що виходить навіть далеко за межі кримінального процесу, що свідчить про глобальний, надважливий характер².

Особлива увага при цьому була прикута до синергетичного підходу, що полягає у створенні «ударного показника». Такий підхід «під час вирішення кримінальних процесуальних проблем досягається шляхом «впливу» зовнішніх факторів не лише в кримінальну процесуальну діяльність, а й на ситуацію, що породжує самі кримінальні правовідносини. В цьому аспекті основні зусилля всіх об'єднані в єдине ціле, де основна організація повинна приділятися превенції, що має привалювати над розслідуванням кримінальних правопорушень».³

Дана робота не є виключенням є посилює увагу до вирішення питань захисту прав дітей в особливо складній сфері застосування – кримінальному процесі.

1. Правова платформа захисту прав дітей в Україні

Треба констатувати, що в Україні створений суттєвий комплекс умов для реалізації завдання захисту дітей в кримінальному процесі. Проте, потребує актуалізації навчання ювенальних слідчих, дізнавачів та всіх дотичних до цієї сфери уповноважених осіб з метою реалізації створених нормативно-правових актів та ратифікованих міжнародних документів так званого «жорсткого» чи «м'якого» права, тобто тих, які бажані та ті, які обов'язкові до виконання країнами-підписантами. На практиці виникають прикрі ситуації нерозуміння чи незнання законодавства, що повинно бути використано. Процес входження до нового етапу взаємовідносин завжди викликає помилки чи непорозуміння, але поступово випрацьовується «практичний» шлях, гідний для інтегрування в єдину систему цінностей та координат захисту дітей.

---

¹ Переклад з латинської: кожному-своє.

² Попович М. В., Мельник О. В. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого : монографія. Одеса : Гельветика, 2024. 207 с.

³ Попович М.В. Синергетичний осередок як невід'ємна складова прояву дитиноцентризму під час допиту неповнолітнього у кримінальному провадженні України. *Право і суспільство*. 2022. № 5. С. 258–263. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/5_2022/38.pdf

Наразі Україна проходить процес запровадження низки пілотних проєктів, що посилять цей напрям. Враховуючи загальну політику об'єднання зусиль, розголошує Стратегія Ради Європи з прав дитини на 2022-2027 роки «Права дитини на практиці: від стабільності реалізації до спільного новаторства» від 23 лютого 2022 року.⁴

В тексті вищезазначеного документу вказується, що «захист прав дитини є ключовим елементом місії Ради Європи щодо захисту прав людини, підтримання демократії та збереження верховенства права. Із моменту запуску програми «Будуємо Європу для дітей та разом з дітьми» у 2006 р. Рада Європи дбає про відстоювання прав дитини в державах-членах за допомогою багаторічних стратегій, що реалізуються шляхом встановлення стандартів, контролю дотримання нормативних вимог і підтримки реалізації у формі проєктів співпраці»⁵.

Таким чином, ми бачимо, що захист прав дитини є центральним елементом захисту прав людини взагалі. Пріоритет прав дитини стає здебільшого очевидним, особливо важливе це для України в умовах війни.

Цей же документ містить шість пріоритетних напрямків захисту прав дітей, а саме: свобода від насильства для всіх дітей; рівні можливості та соціальне включення для всіх дітей; доступність технологій для всіх дітей і їх безпечно використання; дружнє до дитини правосуддя для всіх дітей; надання права висловлюватися кожній дитині; права дітей у кризових і надзвичайних ситуаціях⁶.

Як бачимо, сприяння захисту прав дітей носить відкритий до дітей характер, стає прозорим, зрозумілим. Першим напрямком (справедливо визначеним як перший), що тісно пов'язаний з кримінальним процесом в частині правосуддя, дружнього до дитини, є свобода від насильства для всіх дітей. Особливо актуальним це питання постає наразі в Україні, коли так звана «внутрішня» злочинність має всі шанси для росту через зайнятість зовнішнім протистоянням правоохоронних органів. Про дану проблему, що має світовий характер, відверто написано Анною Солтер (доктор філософії в галузі клінічної психології та громадської практики в Гарвардському університеті, що присвятила життя лікуванню жертв сексуальних злочинів та вивченню насильників), в її бестселері «Хижакі». Автор надає цінні поради для розслідування кримінальних

---

⁴ Стратегія Ради Європи з прав дитини на 2022–2027 рр.: «Права дитини на практиці: від стабільної реалізації до спільного новаторства». Рада Європи : 23 лютого 2022. 38 с. URL: <https://rm.coe.int/coe-strategy-for-the-rights-uk/1680a774c4>

⁵ Те саме

⁶ Те саме

правопорушень щодо дітей, наводить позиції як правильно захистити своїх дітей, на що треба звертати увагу ⁷.

В частині реалізації щодо дітей європейських стандартів правосуддя, дружнього до дитини застосовуються, в першу чергу, положення: – Загальної декларації прав людини, 1948 року; – Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, 1950 року; – Декларації прав дитини, 1959 року; – Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, 1966 року; – Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, 1984 року; – Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила), 1985 року; – Конвенції про права дитини, 1989 року; – Керівних принципів для запобігання злочинності серед неповнолітніх ООН, 1990 року; – Міжнародних стандартів здійснення правосуддя щодо підлітків, позбавлених волі (Гаванські правила), 1990 року; – Мінімальних стандартних правил ООН щодо заходів впливу, не пов'язаних з ув'язненням (Токійські правила), 1990 року; – Керівних принципів щодо дій в інтересах дітей в системі кримінального правосуддя (Віденські керівні принципи), 1996 року; – Керівних принципів ООН щодо судочинства у питаннях дітей-жертв і дітей-свідків злочинів, 2005 року; – Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, 2007 року; – Керівних принципів Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010 року; – Рекомендації № R (91) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про сексуальну експлуатацію, порнографію, проституцію, а також торгівлю дітьми та підлітками»; – Рекомендації Rec (2003) 20 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про нові способи роботи зі злочинністю серед неповнолітніх та роль ювенальної юстиції»; – Рекомендації Rec (2005) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про права дітей, які проживають у спеціалізованих установах»; – Рекомендації Rec (2006) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про Європейські пенітенціарні правила»; – Рекомендації CM/Rec (2008) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про європейські правила стосовно неповнолітніх правопорушників, щодо яких вживаються санкції або заходи»; – Рекомендації CM/Rec (2010) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про Правила Ради Європи щодо пробації»; – Рекомендації CM/Rec (2018) 8 Комітету

---

⁷ Солтер А. Хижаки. Педофіли, гвалтівники та інші сексуальні злочинці: хто вони такі, як вони діють і як ми можемо захистити себе та своїх дітей / [пер. з англ. О. Татаренко]. Харків : Ранок ; Фабула, 2022. 288 с.

Міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо відновного правосуддя у кримінальних справах»; – Директиви 2011/93/ЄС Європейського Парламенту та Ради про боротьбу з сексуальним насильством і сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією та заміну Рамкового рішення Ради 2004/68 ЮВС від 13 грудня 2011 року; – Директиви 2012/29/EU про встановлення мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочину, а також заміну Рамкового Рішення Ради Європейського Союзу 2001/220/JHA від 25 жовтня 2012 року; – Директиви (ЄС) 2016/800 Європейського Парламенту і Ради про процесуальні гарантії для дітей, які є підозрюваними або обвинуваченими у кримінальному провадженні, від 11 травня 2016 року, а також окремо приділено увагу заключним зауваженням Комітету ООН з прав дитини щодо об'єднаних п'ятого та шостого періодичних звітів України від 13 вересня 2022 року.

2. Дитиноцентризм в дії кримінальної процесуальної сфери

Останнім часом в Україні реалізовується пілотний проект, що виводить взаємодію між органами влади. Так, спільним наказом Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України відбувається запровадження та реалізація пілотного проекту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність.⁸

Даний проект щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, впроваджено у практичну діяльність з 01 червня 2023 року у Житомирській, Львівській, Кіровоградській, Черкаській, Чернівецькій областях та місті Києві, а з 01 червня 2024 року – у Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській, Полтавській, Тернопільській областях.

Із змісту нововведень можливо зрозуміти, що цікавими для початку кримінальних процесуальних відносин положеннями є, наприклад, такі: «забезпечити прийняття поданих неповнолітніми заяв, у тому числі усно, щодо порушення їхніх прав і законних інтересів (внесення відповідних відомостей на підставі заяви дитини)» (п. 24). Дане положення має конкретику, яку бракувало чинному кримінальному

---

⁸ Про запровадження та реалізацію пілотного проекту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 черв. 2023 р. № 150/445/2077/5/187. Верховна Рада України : [сайт]. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

процесуальному законодавстві. Положення ст. 214 КПК України⁹ та супровідні накази не містили положень щодо звернення дитини з заявою про скоєне щодо неї кримінальне правопорушення.

Одним із цікавих пунктів є вимога «забезпечити роз'яснення прав доступно для неповнолітнього мовою відповідно віку і вручення пам'ятки потерпілому неповнолітньому та законному представнику про права, гарантії і соціальні послуги з боку держави, право на безоплатну правничу допомогу» (п. 27). На нашу думку, варто внести зміни до КПК України в частині роз'яснення цих прав психологом, а не слідчим чи дізнавачем. Наразі таке роз'яснення можливе виключно особою, яка безпосередньо проводить допит.

Про посилення ролі психолога у кримінальних провадженнях за участю дітей ми неодноразово зазначали в своїх працях^{10,11,12}. Зокрема, ми зазначали про моральні засади дотримання прав дітей в кримінальному провадженні під час проведення слідчих (розшукових) дій.

До прикладу, ми зазначали, що «мораль обов'язку має відношення до життя людини в суспільстві (наприклад, слідчого під час проведення слідчої (розшукової) дії). Водночас як мораль переконання завжди являє собою проблему взаємин людини з собою (наприклад, чи допитувати травмовану, виснажену психологічно потерпілу дитину одразу після скоєного кримінального правопорушення, коли вкрай важлива орієнтуюча інформація про злочинця, а інших можливостей її з'ясувати немає?). Мораль переконання – це завжди розмова з собою наодинці, внутрішня розумова діяльність особи, яка веде процес, його, так би мовити, голос сумління»¹³.

Раніше ми зазначали про оціночні поняття та їх застосування в практичній діяльності у кримінальних провадженнях щодо дітей. Моральна вимога, що полягає у визнанні правила "не зашкодь" обумовлена історичною необхідністю діяти згідно з правилами.

---

⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Офіц. текст. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 514 с.

¹⁰ Мельник О.В., Семотюк С.Д. До питання визначення моральних засад предмету доказування у кримінальних провадженнях за участю неповнолітніх потерпілих. *Наукові перспективи*. 2024. № 3 (45). С. 887-897.

¹¹ Попович М.В., Мельник О.В. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого : монографія. Одеса : Гельветика, 2024. 207 с.

¹² Попович М.В., Мельник О.В. Чи можлива психотерапія під час допиту неповнолітнього потерпілого? *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. № 1. С. 84–89. (Республіка Польща). DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.1.28>. URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/8429>

¹³ Мельник О.В. Розслідування кримінальних проваджень за участю неповнолітніх потерпілих: нарис про мораль обов'язку та мораль переконання. *Право і суспільство*. 2024. № 1. С. 229-233.

Водночас моральні вимоги об'єктивно обумовлюються сферою застосування. Варто визнати, що є багато питань знаходиться в площині моралі. Навіть вибір між педагогом та психологом відбувається на розсуд уповноваженої особи. На практиці частіше всього обирають педагога, оскільки простіше та швидше залучити його, а не психолога. Разом з тим, ефективним є залучення саме психолога. Наприклад, до допиту дитини. А після проведеного допиту відібрати висновок психолога. В свою чергу, він може бути нам корисним пізніше, для призначення експертизи.

Про залучення психолога. В проєкті зазначено про необхідність «вживати слідчому, дізнавачу, прокурору заходів щодо залучення психолога для безпосереднього виїзду на місце події, якщо очевидно, що на місці вчинення кримінального правопорушення присутня неповнолітня особа» (п. 29)¹⁴. Таке введення посилить акцент на стані дитини та, без перебільшення, реалізує її захист в частині забезпечення психологічної складової, її захисту від подальшої травматизації, що пов'язана із спілкуванням вже з працівниками правоохоронних органів.

Цікавою пропозицією документу є вимога «забезпечувати проведення слідчих дій з урахуванням найменшої травматизації неповнолітнього шляхом застосування такого алгоритму:

1) передусім уживати заходів щодо проведення слідчих (процесуальних) дій без участі неповнолітнього, якщо це не перешкодить установленню обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні;

2) у разі неможливості вжиття таких заходів проводити якомога менше слідчих дій за участю неповнолітнього у випадках, вкрай необхідних для досягнення цілей кримінального провадження;

3) застосовувати відеофіксацію під час проведення слідчих дій за участю неповнолітнього (потерпілого, підозрюваного) за його згодою;

4) використовувати можливість здійснення дистанційного досудового розслідування» (п. 34) проєкту¹⁵.

Дана пропозиція розрахована на уникнення стану жертви потерпілої дитини. Вкрай важливим є запровадження таких стандартів, що уникають нанесення моральної шкоди хоча і з метою виконання завдання швидкого розкриття кримінального правопорушення щодо

---

¹⁴ Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 черв. 2023 р. № 150/445/2077/5/187. Верховна Рада України : [сайт]. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

¹⁵ Те саме

дитини. Виконання завдання не може бути пріоритетом під час розслідування, пріоритетом є стан дитини, неможливість її допитати, наприклад, у зв'язку із її психологічним станом. Раніше ми зазначали в монографії про терміни, коли саме допит може бути доцільним у випадку травми дитини та її важкого стану. Ми акцентували увагу на допиті дитини до 2 тижнів після скоєного щодо неї кримінального правопорушення¹⁶.

В проєкті також визначено акцент, що полягає в вимозі: «забезпечувати допит неповнолітнього під час досудового розслідування у судовому засіданні слідчим суддею у порядку, передбаченому статтею 225, частиною одинадцятою статті 615 КПК України»¹⁷.

Справедлива вимога стосується мінімізації опитування дитини з метою уникнення зайвої тривоги, стресу, можливої віктимізації. Виправдання допиту слідчим суддею під час досудового розслідування є вирішенням низки ситуацій, що можуть спровокувати небажану реакцію дитини на стрес.

Іншою вимогою проєкту щодо дітей свідків та потерпілих стала така: «проводити процесуальні дії за участю неповнолітніх – свідків чи потерпілих без необґрунтованих затримок після подій, які стали предметом провадження, однак з урахуванням психологічного стану неповнолітнього та рекомендацій психолога щодо можливості проведення з ними процесуальних дій» (п. 37).¹⁸

Дана позиція хоча і не є категоричною, проте налаштовує уповноважених осіб на акцентуалізації стану дитини. Положення про рекомендації психолога щодо можливості проведення з дитиною процесуальної дії є визначальним вектором розвитку кримінальних процесуальних відносин в частині її можливого допиту. Згодом, бажано, щоб з позиції рекомендації це пройшло до імперативної вимоги допиту дітей лише за письмовою згодою психолога.

Ми переконані, що відносно свідків та потерпілих важливо надавати психологічну корекцію з урахуванням досвіду кожної жертви та її власного уявлення про те, що сталося насправді, в тому числі, наслідки.

---

¹⁶ Попович М. В., Мельник О. В. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого : монографія. Одеса : Гельветика, 2024. 207 с.

¹⁷ Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 черв. 2023 р. № 150/445/2077/5/187. Верховна Рада України : [сайт]. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

¹⁸ Там само

Ціннісним в цьому аспекті є розуміння як працюють захисні механізми психіки.

За результатами дослідження доведено, що після двох тижнів у дитини включаються захисні механізми особистості, після яких дуже низька ймовірність отримання значущої інформації щодо обставин подій в межах допиту по кримінальному провадженню¹⁹.

І хоча проєкт має на меті доволі високі стандарти захисту дітей, деякі з його позицій є дискусивними. Наприклад, вимога «Проводити з урахуванням рекомендації психолога всі слідчі (процесуальні) дії за участю неповнолітнього слідчим, дізнавачем (прокурором) тієї самої статі» (п. 40)²⁰.

На нашу думку, це положення може бути застосоване на прохання (вимогу) дитини або її законного представника. І залишається незрозумілим, протягом всього досудового розслідування повинна бути залучена одна і та сама уповноважена особа тієї самої статі?

Подібним за своєю риторичністю є положення проєкту про необхідність «враховувати передусім думку неповнолітнього, вирішуючи питання про його відмову від захисника чи заміну на іншого» (п. 47)²¹. Наразі є відкритим питання про відмову від захисника, оскільки така норма не кореспондується з вимогою обов'язкової участі захисника відповідно до ч. 2 ст. 52 КПК України. І якщо допустити таке положення, чи не буде це порушенням прав дитини? Адже відомо, що діти емоційні, невірні, можуть несвідомо відмовитися через імпульсивність чи маніпуляцію. Скористатися законною можливістю, щоб не допустити в провадженні адвоката, – вважаємо некоректним щодо самої дитини.

Щодо судового розгляду. Окремою позицією є вимога «забезпечувати в межах повноважень першочерговий розгляд у суді кримінальних проваджень за участю неповнолітніх (заявляти відповідне клопотання до суду, у тому числі про встановлення графіка судових

---

¹⁹ Попович М. В., Мельник О. В. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого : монографія. Одеса : Гельветика, 2024. 207 с.

²⁰ Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 черв. 2023 р. № 150/445/2077/5/187. Верховна Рада України : [сайт]. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

²¹ Там само

засідань, про зміну порядку дослідження доказів, забезпечувати явку свідків у судове засідання тощо)»²².

Дане положення кореспондується з пропозиціями доповнення КПК України засадою дитиноцентризм, що була запропонована Поповичем М.В. ще у 2021 році²³. Під дитиноцентризмом автор запропонував розглядати такі положення:

«Права дитини повинні бути дотримані незалежно від його процесуального статусу.

Підставами для проведення допиту малолітньої або неповнолітньої особи потерпілого чи свідка є наявність достатніх відомостей, що вказують на досягнення його мети, але з урахуванням інтересів дитини.

На вимогу сторони кримінального провадження слідчий суддя зобов'язаний провести допит малолітнього або неповнолітнього підозрюваного, свідка чи потерпілого під час досудового розслідування.

Для допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого під час досудового розслідування може бути проведене виїзне судове засідання.

Під час досудового розслідування за участю малолітнього або неповнолітнього очевидця прокурор приймає рішення у вигляді постанови про визнання особи потерпілою у кримінальному провадженні.

Для допиту в порядку ст. 225 КПК України може бути допущений слідчий суддя, який пройшов обов'язкову сертифікацію»²⁴.

Вимога проекту «забезпечувати за участю психолога право неповнолітньої особи чути, бути почутою і стежити за ходом судового розгляду, обов'язково враховувати її думку, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити, щодо обставин вчиненого діяння, умов виховання і проживання, ставлення до вчиненого та впливу дорослих» (п. 70).²⁵ Позиція є цікавою, проте є незрозумілим чи

---

²² Про запровадження та реалізацію пілотного проекту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 черв. 2023 р. № 150/445/2077/5/187. Верховна Рада України : [сайт]. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

²³ Попович М. В., Мельник О. В. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого : монографія. Одеса : Гельветика, 2024. 207 с.

²⁴ Там само

²⁵ Про запровадження та реалізацію пілотного проекту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 черв. 2023 р. № 150/445/2077/5/187. Верховна Рада України : [сайт]. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

необхідно буде отримання у психолога документа про достатній для висловлення думки рівень розвитку дитини. Хто це буде визначати?

Водночас з березня 2022 року Україна запровадила модель «Барнахус+», під час реалізації якого терапія та робота з психологом під час досудового розслідування визначається як виведення дитини-потерпілої чи свідка зі складного психологічного стану. Завданням таких центрів є очевидна терапія, а не лише виконання завдань кримінального провадження. Така практика захисту дітей є кращою в світі та визнається як конгломерат зусиль різних відомств.

Цікавими та дієвими на практиці можуть стати інші пропозиції пілотного проекту, що мають на меті створення унікальної моделі захисту прав дітей.

ВИСНОВКИ

Перебуваючи в надскладних умовах, турбота про маленьких українців відзначається запровадженням високих стандартів правосуддя, дружнього до дитини, обумовленого необхідністю зберегти їх здоров'я, честь та гідність.

В цілому, політика держави спрямовує основні зусилля в цьому напрямі за такими векторами: – спрямування основних зусиль захисту прав дітей належить державі в особі кожної уповноваженої особи шляхом утворення дієвих механізмів, простих та прозорих у застосуванні; – посилення ролі психолога під час залучення до процесуальних дій; – сприяння реалізації найкращих моделей, проєктів захисту прав дітей з урахуванням досвіду інших країн, але пріоритеті національних цінностей кожного українця; – залученні висококваліфікованих фахівців по роботі з дітьми тощо.

АНОТАЦІЯ

Даний розділ присвячено комплексному дослідженню інституту захисту прав дітей. Перший параграф відображає аналіз правової платформи захисту прав дітей в Україні. Акцентовано увагу на міжнародних документах, враховано досвід іноземних країн. Другий параграф презентує запропоновану нами до чинного КПК України засаду «дитиноцентризм». Окрему увагу приділено пілотному проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність, зроблено короткий опис запропонованих законодавцем положень. Висновком про необхідність конструктивного сприяння захисту прав дітей з урахуванням досвіду іноземних країн та пріоритеті національних цінностей завершено розділ монографії.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Офіц. текст. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 514 с.
2. Мельник О.В. Розслідування кримінальних проваджень за участю неповнолітніх потерпілих: нарис про мораль обов'язку та мораль переконання. *Право і суспільство*. 2024. № 1. С. 229-233.
3. Мельник О.В., Семотюк С.Д. До питання визначення моральних засад предмету доказування у кримінальних провадженнях за участю неповнолітніх потерпілих. *Наукові перспективи*. 2024. № 3 (45). С. 887-897.
4. Попович М.В., Мельник О.В. Чи можлива психотерапія під час допиту неповнолітнього потерпілого? *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. № 1. С. 84–89. (Республіка Польща). DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.1.28>. URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/8429>
5. Попович М. В., Мельник О. В. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого : монографія. Одеса : Гельветика, 2024. 207 с.
6. Попович М.В. Синергетичний осередок як невід'ємна складова прояву дитиноцентризму під час допиту неповнолітнього у кримінальному провадженні України. *Право і суспільство*. 2022. № 5. С. 258–263. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/5_2022/38.pdf
7. Про запровадження та реалізацію пілотного проекту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 черв. 2023 р. № 150/445/2077/5/187. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>
8. Солтер А. Хижакі. Педофіли, гвалтівники та інші сексуальні злочинці: хто вони такі, як вони діють і як ми можемо захистити себе та своїх дітей / [пер. з англ. О. Татаренко]. Харків : Ранок ; Фабула, 2022. 288 с.
9. Стратегія Ради Європи з прав дитини на 2022–2027 рр.: «Права дитини на практиці: від стабільної реалізації до спільного новаторства». Рада Європи : 23 лютого 2022. 38 с. URL: <https://rm.coe.int/coe-strategy-for-the-rights-uk/1680a774c4>

Інформація про автора:

Мельник Оксана Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ

пл. Солом'янська, 1, м. Київ, 03035, Україна